

ΠΡΟΣΒΑΣΗ

ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΤΩΝ ΕΞΑΡΤΗΣΕΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΑΓΩΓΗΣ ΤΗΣ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

Οικοσυστημική προσέγγιση. Μια πρόταση αντιμετώπισης προβλημάτων συμπεριφοράς στο σχολείο.

Εισηγήτριες:

Τσολάκη Χριστίνα, Εκπ/κος ΦΠΨ, MSc

Γεώργου Σοφία, Κοινωνιολόγος

- Η οικοσυστημική προσέγγιση υποστηρίζει πως κάθε είδους προβλήματα που παρουσιάζονται σε ένα σχολικό πλαίσιο μπορούμε να τα αντιμετωπίσουμε με διαφορετικό τρόπο, εξετάζοντάς τα από μια άλλη οπτική γωνία.
- Η θέση της συμπυκνώνεται στο ερώτημα: "Τι μπορούμε να κάνουμε για να μειώσουμε την ένταση ενός προβλήματος;"

- Οι "οικοσυστημικές" τεχνικές για την πρόβλεψη και τη σωστή αντιμετώπιση των προβλημάτων στο σχολείο έχουν αποδειχθεί ιδιαίτερα αποτελεσματικές.
- Έχουν στέρεες θεωρητικές βάσεις και αποτελούν προϊόν πολύχρονης και σημαντικής ενασχόλησης ειδικών, ερευνητών αλλά και εκπαιδευτικών στην πράξη.

- Έχουν στόχο να μας κάνουν να επανεξετάσουμε δημιουργικά τις αντιλήψεις μας για την προβληματική συμπεριφορά.
- Οι ιδέες μπορεί να φανούν ασυνήθιστες ή και παράδοξες, προωθούν όμως αλλαγές των προβληματικών καταστάσεων και όχι «διαγνώσεις» ή «θεραπείες» και έτσι είναι χρήσιμες σε ποικίλες καταστάσεις.

- Ορίζοντας τα σχολεία και τις τάξεις ως οικοσυστήματα, σημαίνει πως αποδεχόμαστε την ιδέα ότι η συμπεριφορά καθενός μέσα στην τάξη ή στο σχολείο όπου εμφανίζεται το πρόβλημα **επηρεάζει και επηρεάζεται από την προβληματική αυτή συμπεριφορά.**

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα της οικοσυστημικής

- Εστιάζεται στην αλλαγή της προβληματικής κατάστασης και όχι σε διαγνώσεις ατόμων με προβλήματα.
- Δεν απαιτεί πολύπλοκα προγράμματα που επιδιώκουν να αντικαταστήσουν όσα γινόταν μέχρι τώρα.
- Οι οικοσυστημικές ιδέες μπορούν να χρησιμοποιηθούν από εκπαιδευτικούς που έχουν διαφορετικούς τρόπους αντιμετώπισης και δουλεύουν κάτω από διαφορετικές συνθήκες.
- Επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να ξεκινήσουν με τις πτυχές του προβλήματος που μπορούν να αντιμετωπίσουν εύκολα.

- Αφήνει ανοιχτές πολλές και διαφορετικές ερμηνείες για την ίδια προβληματική συμπεριφορά.
- Ενθαρρύνει τη συναισθηματική ανοχή και την ευρύτητα αντιλήψεων, ιδίως όταν έχει κανείς να αντιμετωπίσει χρόνια προβλήματα.
- Είναι σχεδιασμένη να δομήσει πάνω στα θετικά στοιχεία – στις δυνάμεις – του ατόμου και όχι να νικήσει αδυναμίες.

- Χρήση κυκλικών ερωτήσεων
(ανοιχτές ερωτήσεις που δεν
ξεκινούν συνήθως με ένα «γιατί»)
- Εντοπισμός των αλλαγών
- Χρήση του χιούμορ
- ***Αλλάζω πρώτα τον εαυτό μου***

- Προσεγγίσεις εστιασμένες στις ελλείψεις έχουν αρνητικές συνέπειες.
- Συνήθως δεν προσφέρουν πρακτική βοήθεια για τη δημιουργία στρατηγικών επίλυσης του προβλήματος.

- Πώς μπορεί ο εκπαιδευτικός να αλλάξει το παρελθόν και την προσωπικότητα του παιδιού;
- Η προσοχή αποσπάται από τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις μέσα στο σχολείο και την τάξη (των οποίων αλληλεπιδράσεων η σαρκαστική και επιθετική συμπεριφορά είναι μόνο ένα μέρος).
- Εστιάζοντας στις αδυναμίες ενός ατόμου αποκλείουμε την πιθανότητα να βρούμε τι μπορεί το άτομο αυτό να κάνει καλά και τι λειτουργεί σωστά στην τάξη και τι μπορούμε να αλλάξουμε εμείς τώρα για να βελτιώσουμε τα πράγματα.

Προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίσει ο/η εκπαιδευτικός.

- Ακόμη και ο πιο επιτυχημένος εκπαιδευτικός φτάνει κάποτε σε σημείο να μην ξέρει πώς να αντιμετωπίσει ένα πρόβλημα το οποίο παρουσιάζεται στην τάξη του.
- Μαθητές που δεν διαβάζουν, που απουσιάζουν συνεχώς, που θορυβούν, που καβγαδίζουν με τους συμμαθητές τους.
- Πρόκειται για προβλήματα που, αν και συνήθως δεν είναι σπουδαία, υπονομεύουν το έργο των εκπαιδευτικών, αποσταθεροποιούν την καλή λειτουργία της τάξης και καταστρέφουν την αποτελεσματικότητα της δουλειάς στο σχολείο.

- Πότε μια συμπεριφορά θεωρείται πρόβλημα;
- Τι μας μπλοκάρει στη λύση προβλημάτων;
- Χρονιοποιημένα προβλήματα: μήπως επιλέγουμε τις ίδιες λύσεις ενώ αυτές δεν φέρνουν κανένα αποτέλεσμα;
- Πώς και πότε καταλήγουμε σε αδιέξοδο;
- Έχουμε καταλήξει ποτέ σε αδιέξοδο χρησιμοποιώντας το μοντέλο: *αίτιο = αποτέλεσμα = χρήση της κοινής λογικής*

Αυτού του τύπου οι συλλογισμοί συντηρούνται
κυρίως από:

- Επιρροή προηγούμενης μάθησης.
- Επιρροή υποστήριξης από την κοινωνική ομάδα
- Δυσκολία στην αλλαγή του λογικού συλλογισμού «αίτιο ---αποτέλεσμα».

**Όταν θέλουμε κάτι να αλλάξει
πρέπει να αλλάξουμε κάτι!**

- Στο επίκεντρο της προσέγγισής μας βρίσκεται η έννοια του **οικοσυστήματος** – εστίαση της προσοχής στο **πλέγμα των σχέσεων** του ατόμου μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον – όπως η τάξη και το σχολείο.
- Αυτή η οπτική μας προσφέρει ένα τρόπο ερμηνείας της ατομικής συμπεριφοράς, ο οποίος **δεν προϋποθέτει τη λογική «αιτίου-αποτελέσματος**.

- Σε μια συμπεριφορά μπορούν να αποδοθούν πολλές διαφορετικές ερμηνείες και ενώ τα μέλη μιας ομάδας οικοσυστήματος έχουν προβλέψιμες μορφές αλληλεπίδρασης, δεν έχουν και κοινή άποψη για τη σημασία των συμπεριφορών αυτών.

- Οι αντιλήψεις του δασκάλου και η συμπεριφορά του μέσα στην τάξη συνιστούν στοιχεία ενός συνόλου αντιλήψεων και συμπεριφορών που αλληλεπιδρούν με τις αντιλήψεις και τις συμπεριφορές οποιουδήποτε άλλου μέλους της τάξης.
- Παρότι δεν είναι δυνατόν να προβλέψει κανείς με ακρίβεια ποιες θα είναι οι αλλαγές στην κατάσταση **είναι πιθανό ότι όταν μέσα σε ένα οικοσύστημα αλλάξει κάτι, τότε θα αλλάξει όλο το οικοσύστημα.**

**Αλλάζοντας την οπτική γωνία και
υιοθετώντας τη συνεργατική
οπτική.**

- Βρίσκω νέες ερμηνείες της προβληματικής συμπεριφοράς.
- Τροποποιώ τη συμπεριφορά μου απέναντι στην προβληματική κατάσταση.
- Αν μια οπτική δεν βοηθά να αλλάξουν τα πράγματα προς το καλύτερο, προχωρώ σε άλλες, χωρίς να φοβάμαι ότι απομακρύνομαι από την αλήθεια, **αφού βασική μου παραδοχή είναι ότι δεν υπάρχει μια και μοναδική αλήθεια αλλά ότι ο καθένας κατασκευάζει τη δική του με βάση της εμπειρίες και τις προσδοκίες του.**

- Δεχόμενοι ότι μπορούμε να ανακαλύψουμε και άλλες ερμηνείες εξίσου αληθινές που θα μας βοηθήσουν να λύσουμε το πρόβλημα με την υιοθέτησης μιας **συνεργατικής οπτικής μπαίνουμε στη θέση του άλλου και κατανοούμε τη συμπεριφορά όπως ό άλλος μπορεί να την αντιλαμβάνεται!**

- **Τεχνικές που οδηγούν στην αλλαγή της συμπεριφοράς:**
 - *Αναπλαισίωση*
 - Ενθάρρυνση για συνέχιση της προβληματικής συμπεριφοράς
 - Υποδήλωση θετικών λειτουργιών της συμπεριφοράς
 - *Η τεχνική της κερκόπορτας*
 - *Η τεχνική εντοπισμού των εξαιρέσεων*
 - Πρόβλεψη της υποτροπής

Η τεχνική της Αναπλαισίωσης ως
μιας Εναλλακτικής- Θετικής –
Ερμηνείας της «προβληματικής
συμπεριφοράς»

- Αναπλαισίωση: μια θετική εναλλακτική ερμηνεία της προβληματικής συμπεριφοράς
- “Εισάγουμε” αυτή την ερμηνεία στην “προβληματική” κατάσταση, **ενεργώντας με τρόπο που είναι σύμφωνος με αυτήν.**
- Για τον εκπαιδευτικό: να βρει ένα νέο αντιληπτικό “πλαίσιο” για την προβληματική συμπεριφορά και μάλιστα **ΘΕΤΙΚΟ**, να **ταιριάζει** με αυτό που συμβαίνει στην πραγματικότητα και να **είναι λογικό** για τα εμπλεκόμενα άτομα.

- Επίσης η αναπλαισίωση θα ΥΠΟΒΑΛΕΙ έναν ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟ ΤΡΟΠΟ ενέργειας –αντίδρασης στην προβληματική κατάσταση.
- π.χ. το παιδί που “πετάγεται” διαρκώς → έντονη συμμετοχή και ενδιαφέρον ≠ ακατάλληλες προσπάθειες για να τραβά την προσοχή;

- -Στο σχολικό περιβάλλον, η πρώτη αλλαγή στον κοινωνικό περίγυρο θα γίνει στην αντίληψη και στη συμπεριφορά του ατόμου που ΚΑΝΕΙ την αναπλαισίωση δηλ. **στο δάσκαλο**.
- **Απαραίτητες παραδοχές :**
- Πολλές ερμηνείες μιας δεδομένης συμπεριφοράς μπορεί να είναι ταυτόχρονα αληθινές.
- Η συμπεριφορά ενός ατόμου, συμπεριλαμβανομένης της συμπεριφοράς που εσείς χαρακτηρίζεται ως προβληματική, θεωρείται από το ίδιο το άτομο ότι αποτελεί μια κατάλληλη αντίδραση στην κατάσταση όπως αυτό την αντιλαμβάνεται.

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΥΠΟΔΗΛΩΣΗΣ ΘΕΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ ΜΙΑΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

- Η προβληματική συμπεριφορά έχει περισσότερες από μία λειτουργίες και μερικές από αυτές είναι θετικές.
- Η λειτουργία της συμπεριφοράς μπορεί να φανεί από την επίδρασή της σε ένα άλλο πρόσωπο ή από τη γενικότερη επιρροή της στο οικοσύστημα όπου εμφανίζεται.
- Οι λειτουργίες της προβληματικής συμπεριφοράς δεν συμπίπτουν απαραίτητα με τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα.
- Μπορεί υπάρχουν θετικές λειτουργίες της προβληματικής συμπεριφοράς που αρχικά δεν αναγνωρίζονται ή δεν επιδιώκονται.

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΝΘΑΡΡΥΝΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΕΧΙΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΜΕ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟ ΤΡΟΠΟ

- Απαιτεί την υιοθέτηση της αντίληψης ότι η προβληματική συμπεριφορά μπορεί από μόνη της να είναι χρήσιμη ή και λογική, φυσική με κάποιον τρόπο, για το άτομο που την ακολουθεί.
- Ανίχνευση των τρόπων με βάση τους οποίους η προβληματική συμπεριφορά θα μπορούσε να συνεχίσει να εκδηλώνεται με διαφορετικό τρόπο.
- Επιλογή ενός ή περισσότερων τρόπων και θετική αντιμετώπιση της συμπεριφοράς.
- Προτροπή για συνέχιση της συγκεκριμένης συμπεριφοράς με έναν από αυτούς τους θετικούς διαφοροποιημένους τρόπους.

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΤΟΥ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΥ ΕΞΑΙΡΕΣΕΩΝ

- Εντοπισμός των καταστάσεων στις οποίες δεν εμφανίζεται η προβληματική συμπεριφορά.
- Αναγνώριση των στοιχείων που διακρίνουν τις καταστάσεις στις οποίες εμφανίζεται η προβληματική συμπεριφορά από τις καταστάσεις στις οποίες δεν εμφανίζεται.
- Επιλογή μιας μη προβληματικής συμπεριφοράς ή μη προβληματικής κατάστασης, η οποία φαίνεται εύκολο να αυξηθεί σε συχνότητα.
- Διαμόρφωση μιας προσέγγισης για την αύξηση του χρόνου που αφιερώνεται στη μη προβληματική κατάσταση ή για την αύξηση της συχνότητας εμφάνισης της μη προβληματικής συμπεριφοράς

Η τεχνική της Κερκόπορτας

- Καθώς η τεχνική της κερκόπορτας αφορά μόνο μη προβληματικές συμπεριφορές, διαστάσεις ή πλευρές ενός ατόμου ή των σχέσεων του, για πολλούς είναι πιο εύκολο να χρησιμοποιούν αυτή την τεχνική παρά μια άλλη που επικεντρώνεται στο πρόβλημα.

- Αφορά στη δημιουργία θετικής αλληλεπίδρασης ανάμεσα στο μαθητή που παρουσιάζει τα «προβλήματα» και στον/στην εκπαιδευτικό και διακρίνεται από εξής βασικά στοιχεία:
- Εντοπισμός μερικών πιθανών θετικών στοιχείων ή συμπεριφορών του προβληματικού ατόμου.
- Επιλογή μιας θετικής πλευράς ή συμπεριφοράς του ατόμου.
- Σχεδιασμός του τρόπου διατύπωσης ενός θετικού σχολίου για τη θετική πλευρά ή συμπεριφορά.
- Έκφραση του θετικού σχολίου.

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΒΛΕΨΗΣ ΥΠΟΤΡΟΠΗΣ

- Η πρόβλεψη της υποτροπής είναι μια τεχνική, ταυτόχρονα όμως εκφράζει και μια στάση απέναντι στην επανεμφάνιση της προβληματικής συμπεριφοράς.
- Ουσιαστικά, με το να χαρακτηρίζουμε την επανεμφάνιση της προβληματικής συμπεριφοράς ως μια προσωρινή υποτροπή, δεν κάνουμε τίποτα άλλο από αναπλαισίωση.
- Η προβληματική συμπεριφορά δεν θεωρείται μια ακόμα αποτυχία, άλλα μια ένδειξη ότι κάτι φυσιολογικό συμβαίνει στη διαδικασία της αλλαγής.

- Θυμηθείτε ότι η πρόβλεψη της υποτροπής σχεδιάζεται για να αναδείξει και να ενθαρρύνει τις θετικές αλλαγές που έχουν συμβεί, κι όχι για τις θέσεις υπό αμφισβήτηση.
- Γι' αυτό ο τόνος της φωνής σας θα πρέπει να είναι ήπιος, να εκφράζει κατανόηση και να δείχνει καθαρά ότι βλέπετε αυτό που έχει συμβεί ως μια φυσιολογική άλλα προσωρινή υποτροπή.
- Ο μαθητής πρέπει να μάθει από εσάς ότι οι υποτροπές που παρουσιάζει είναι φυσιολογικές, ότι μπορεί να συμβούν και κάποιες ακόμα, αλλά ότι παρ' όλα αυτά η θετική αλλαγή συνεχίζει την πορεία της!

- **Προτεινόμενη Βιβλιογραφία:**
- Alex Molnar & Barbara Lindquist

Προβλήματα συμπεριφοράς στο σχολείο

Οικοσυστημική Προσέγγιση, Εκδόσεις πεδίο

- Μαρία Ζαφειρόπουλου & Αναστασία
Καλαντζή – Αζίζι

**Προσαρμογή στο σχολείο: Πρόληψη και
αντιμετώπιση δυσκολιών, Εκδόσεις πεδίο**